

Vývoj přeshraniční spolupráce v jižních Čechách

Jihočeský kraj zaujímá svou ekonomickou vyspělostí mezi českými kraji přibližně průměrné postavení; v roce 2009 dosáhl výši HDP na jednoho obyvatele páté příčky. Tuto hodnotu je však nutné brát s rezervou a zohlednit regionální rozdíly. Ekonomická úroveň představuje pouze jednu složku rozvoje území. Regionální rozvoj zahrnuje více aspektů, jak kvantitativní, tak kvalitativní povahy. Jsou to např. nízká nezaměstnanost, dobrá dopravní dostupnost, čisté životní prostředí, pestrý kulturní život atd. Je zřejmé, že možnosti rozvoje jižních Čech jsou ovlivňovány jejich polohou u hranic. Příhraniční oblasti mají často charakter hospodářsky slabších, méně zalidněných, hůře dopravně dostupných území s obtížnějším dojížděním do práce i do škol. Ze sedmi jihočeských okresů leží u hranic čtyři. A právě v těchto okresech se nejčastěji vyskytují méně vyspělá až periferní území. Na druhou stranu poskytuje poloha u hranic výhodu v podobě možné spolupráce přes hranice.

Jihočeský kraj má státní hranici v délce 294 km, z toho 252 km s Rakouskem a 42 km s Německem, resp. Bavorskem. Podívejme se blíže na to, jak je příhraniční region jižních Čech zapojen do přeshraniční spolupráce. Různé formy spolupráce přes hranice se obvykle považují za jeden ze zdrojů rozvoje území a mohou napomáhat k překonávání nepříznivé pozice příhraničních regionů. Lze vycházet z toho, že i na druhé straně hranice se pravděpodobně nalézají periferní oblasti druhého státu, které se mohou potýkat s podobnými problémy. Vyšší nezaměstnanost např. netrápí pouze jihočeské pohraničí, ale i sousední regiony v Německu a Rakousku (Analýza potenciálů 2011).

Přeshraniční spolupráce se snaží zmírnit nevýhody příhraniční polohy a zlepšit životní podmínky obyvatel periferií. Zahnuje kulturní, sociální, ekonomickou i infrastrukturní oblast života. Aby byla úspěšná, je zapotřebí znát a rozumět odlišným kulturním, jazykovým, ekonomickým a jiným charakteristikám sousedů (AEBR 2004). To, do jaké míry bude tato spolupráce možná, funkční a prospěšná, záleží také na charakteru hranice (zda je otevřená a tvoří určitou bránu k sousedům, nebo uzavřená a je

do značné míry bariérou rozvoje). V jižních Čechách se charakter hranice měnil mnohokrát, zřejmě nejvíce v období před rokem 1989 a po něm. V 90. letech se hranice začaly opět postupně otevírat a s tím přicházela i mnohá očekávání rozvoje. Dalším mezníkem pro rozvoj přeshraniční spolupráce byl vstup Česka do EU v roce 2004. A zatímco zpočátku byly využívány především vlastní zdroje místních akterů, postupně převážila podpora z národních i nadnárodních zdrojů, zejména EU.

Počátky soudobé přeshraniční spolupráce

Navazování prvních vztahů s nejbližšími sousedy začalo v jižních Čechách ihned po otevření hranic v roce 1989. Po letech izolace se objevila šance obnovit dříve fungující vztahy. Zpočátku byly tyto snahy z české strany vedeny především určitou euforií, až postupně se ukázalo, že do budoucna budou zapotřebí i finanční prostředky, překonání jazykové bariéry, vybudování systému a struktury komunikace a spolupráce, a to tím spíše, že zahraniční partneři byli již v té době dlouholetými členy etablovaných západoevropských struktur (Fňouka 2004).

V této době hrály nejdůležitější roli města a obce, ale i spolky a další organizace. Spolupráce však probíhala spíše živelně a téměř výhradně bodově (mezi jednotlivými institucemi, v rámci jednotlivých projektů).

Předvstupní pomoc Evropské unie

Významná změna nastala od poloviny 90. let, neboť od roku 1994 mělo Česko možnost zapojit se do fondů předvstupní pomoci EU. Pro přeshraniční spolupráci byl určen program PHARE CBC. Z tohoto fondu byly financovány např. projekty na podporu technické vybavenosti v pohraničí a cílem bylo zlepšit podmínek pro další rozvoj na obou stranách hranice (stránky SF). V této době také vznikala první regionální uskupení na podporu přeshraniční spolupráce – euroregiony. Ty představují konkrétní sdružení územních i jiných jednotek (okresů, obcí, spolků aj.) sousedních zemí za účelem výměny informací a zkušeností a spolupráce formou společných projektů, a tím i společného řešení problémů (Jeřábek 1999). V jižních Čechách vznikly dva euroregiony. Euroregion Bavorský les – Šumava – Mühlviertel (1993), který leží na česko-bavorsko-rakouském pomezí (z jižních Čech zahrnuje okresy Český Krumlov a Prachatice) a má rozlohu 16 000 km², a Euroregion Silva Nortica (2002; nejmladší z třinácti českých euroregionů), do něhož spadají okresy České Budějovice, Jindřichův Hradec, Písek, Tábor a část Dolního Rakouska. Postupně se euroregiony ukázaly jako fungující struktury pro vzájemnou spolupráci a působí dodnes.

Období po vstupu do Evropské unie

Další významný posun nastal se vstupem Česka do EU v roce 2004. České regiony poprvé dostaly možnost zapojit se do strukturálních fondů (SF). V období 2004–2006 byla pro přeshraniční spolupráci určena iniciativa INTERREG III. V Jihočeském kraji byla spolupráce realizována pomocí dvou programů – s Bavorskem a Rakouskem, a podpořeno bylo v letech 2004–2006 celkem 395 projektů s celkovou dotací ve výši 204,8 mil. Kč. Projekty byly zaměřené především na rozvoj kultury a sociálního prostředí, cestovního ruchu, infrastruktury a na životní prostředí (Husák 2010). V období

Obr. 1: Území Evropského regionu Dunaj-Vltava.
Zdroj: www.europaregion-donau-moldau.at

V ZORNÉM POLI GEOGRAFŮ

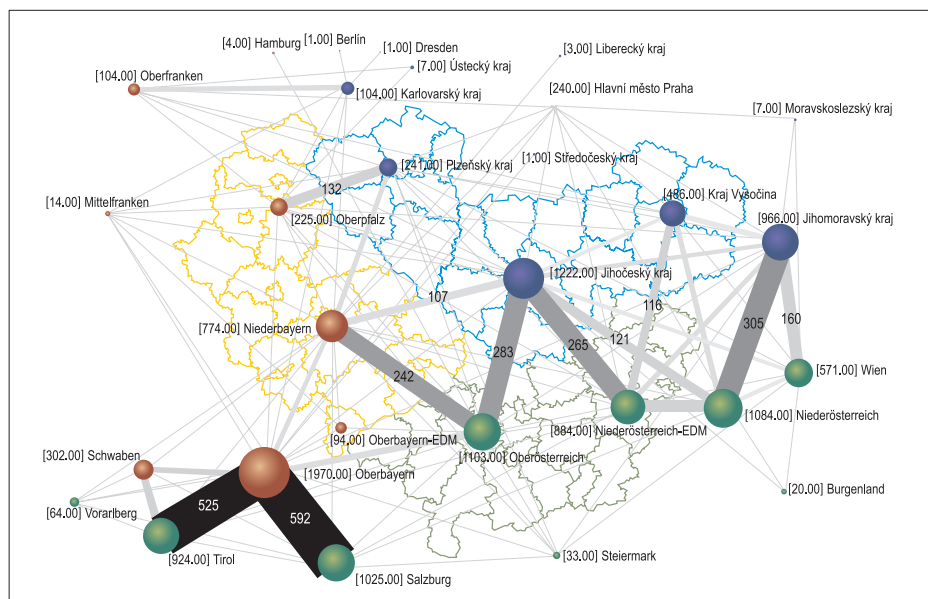
2007–2013 spadá přeshraniční spolupráce do prioritního cíle Evropské územní spolupráce (EÚS) a Česko z tohoto programu může získat až 10,97 mld. Kč. V jižních Čechách existují opět dva programy a do poloviny roku 2009 bylo podpořeno 229 projektů s dotací z EU ve výši 487,5 mil. Kč. Nejvíce projektů bylo opět realizováno v kulturní a sociální oblasti a v cestovním ruchu. Nejvíce prostředků však bylo vynaloženo na méně početné, ale nákladné infrastrukturní projekty (Husák 2010). Od roku 2004 získali Jihočeši mnoho zkušeností s přeshraniční spoluprací v EU a postupně je znát, že i oni již patří do stejných struktur. Přínosem je také změna povahy spolupráce. Nejenže bylo realizováno mnoho projektů, ale od řešení jednotlivých projektů (relativně izolovaných problémů) se částečně podařilo posílit komplexní přístupy (řešení více aspektů podporované problematiky).

Budoucnost přeshraniční spolupráce

Programovací období 2007–2013 je teprve za polovinou, ale už nyní je plánováno další období politiky soudržnosti po roce 2013. V něm se očekává jak pokles dotačních možností pro české regiony z důvodu překročení hranice 75 % průměru HDP EU, tak i určitá změna celého systému podpory přeshraniční spolupráce. Z těchto důvodů se v jižních Čechách i v sousedních regionech uvažuje o kvalitativně vyšším stupni vzájemné spolupráce. Tomu odpovídá plán vytvořit trilaterální tzv. Evropský region Dunaj–Vltava (ERDV). Smyslem ERDV by mělo být další zlepšení a intenzifikace přeshraniční spolupráce, realizace společných projektů (řešení společných problémů) a v neposlední řadě získávání finančních prostředků po roce 2013, neboť podpora EU by se měla zaměřit především na podobné (rozsáhlejší) iniciativy.

Evropský region Dunaj–Vltava

Do plánovaného evropského regionu jsou kromě Jihočeského zapojeny i kraje Plzeňský a Vysočina a dále oblasti v Bavorsku a Rakousku (viz obr. 1). Celá oblast má rozlohu přibližně 65 000 km² a žije v ní téměř 6 mil. obyvatel. Za účelem posouzení mož-

Obr. 2: Přeshraniční spolupráce v Evropském regionu Dunaj–Vltava (2000–2010).

Zdroj: Analýza sítě 2011

ností vytvořit takový region byly zpracovány analýzy, které se snažily zhodnotit dosavadní spolupráci v celé oblasti. Analýzy vycházely z dosavadních projektů přeshraniční spolupráce a zkoumaly intenzitu a územní rozložení vazeb mezi institucemi. Z výsledků např. vyplývá, že určité síťové propojení existuje, ale prozatím ne v celém regionu. Úzkými sítěmi jsou propojeny spíše dílčí subregiony ERDV, přičemž jižní Čechy jsou jednou z klíčových oblastí (viz obr. 2). Síť kontaktů, vzájemné vztahy a míra důvěry mezi partnery představují zdroje uvnitř regionu a zcela jistě přispívají k vzájemnému poznávání a podporují rozvoj území. Je však třeba si uvědomit, že pouhá existence sítě není pozitivní sama o sobě. Záleží nejen na formě vztahů, ale také na jejich „obsahu“ (Blažek, Uhlíř 2002). V případě spolupráce v ERDV je tento obsah prozatím naplněn především díky „katalyzátoru“ v podobě dotačních programů EU a je otázkou, v jakém rozsahu by spolupráce existovala bez těchto prostředků.

Spolupráce v ERDV by měla probíhat např. v oblastech hospodářství, cestovní ruch, vysoké školství, trh práce nebo obnovitelné zdroje energie (Analýza potenciálů 2011). Jde většinou o obory, které jsou spo-

lečné pro celé území ERDV. Zajímavé také je, že vůdčí myšlenkou ERDV je jeho chápání jako jednotného prostoru ležícího mezi metropolemi Praha, Vídeň a Mnichov. Tato identifikace několika příhraničních regionů ze tří zemí jako společného území a vnímání společných znaků a problémů namísto zdůrazňování významu hranic dokládá posun v přístupu k přeshraniční spolupráci ze strany zapojených aktérů. ERDV by tím umožnil přechod od partikulárních projektů ke komplexnějšímu řešení společných problémů. Díky vytvoření ERDV by nemuselo jít již jen o operativní přeshraniční spolupráci, ale o přeshraniční plánování a koordinaci aktivit pomocí střednědobých strategií. Na druhou stranu platí, že se jedná o spojení samostatných regionů, které i nadále budou hájit své zájmy a spolupráci pravděpodobně podpoří jen do té míry, pokud nebudou ohroženy jejich zájmy (také proto zůstávají kontroverzní témata, jako např. Temelín, stranou úvah o ERDV). I tak je ERDV zajímavým plánem, nakolik realistickým však ukáže teprve budoucnost.

Luděk Fráně, student PGS na PŘF UK
frane@natur.cuni.cz

The Development of Cross-Border Cooperation in South Bohemia. This article explores the South Bohemia Region's involvement in cross-border cooperation with neighboring regions. Cross-border cooperation presents a development opportunity for borderland areas, which are often peripheral in nature. The article describes the development of cross-border cooperation in South Bohemia after 1989 and emphasizes significant changes in its form, orientation and principles.

LITERATURA A ZDROJE DAT:

- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace. Karolinum, Praha, 212 s.
FŇOUKA, L. (2004): Konkrétní cesty meziregionální spolupráce. In: Renöckl, H., Machula, T. (eds.): Region budoucnosti jižní Čechy – Střední Evropa. České Budějovice, s. 66–70.
HUSÁK, J. (2010): Sociální a ekonomický rozvoj regionu Jižní Čechy. Diplomová práce. ČZU v Praze, Praha, 211 s.
JEŘÁBEK, M., ed. (1999): Geografická analýza pohraničí České re-

- publiky. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, 179 s.
AEBR (2004): European Charter for border and cross-border regions, http://www.aebr.eu/files/publications/Charta_Final_071004.gb.pdf (20. 12. 2011)
Analýza potenciálů 2011 (získáno od zpracovatele)
Analýza sítě 2011 (získáno od zpracovatele), shrnutí dostupné z: http://www.europaregion-donau-moldau.at/xbc/SID-4FC9621B-D-C680F7B/EDM_Netzerkanalyse_de.pdf (15. 12. 2011)
Strukturální fondy (SF) – <http://www.strukturalni-fondy.cz> (18. 12. 2011)